

1. kapitola

Frontální útok

Dodnes si živě pamatuju, kdy jsem poprvé potkala to špinavé a rozdrbané zrzavé dítě. Některé věci se prostě nedají zapomenout... Některé věci se vám vtisknou do paměti, aniž byste v tu chvíli věděli proč – to se vám objasní až dodatečně...

Bylo to asi měsíc před mým finálním návratem do Čech. Otočila jsem se tehdy v Praze a v Městci, abych udělala nějaké zkoušky a nechala v novém bytě vydláždíkovat kuchyň a předsíň. Po takovém „relaxačním“ prodlouženém víkendu jsem se tedy chtěla vrátit zpátky do Bruselu. Pro větší zpestření jsem s sebou tehdy měla své tři kočky, pro které se mi v Belgii výjimečně nepodařilo zajistit hlídání. Táhla jsem neuvěřitelně těžkou přepravku se třemi kočkami do auta. To dítě se vrhlo na přepravku: „Jé, teto, ty máš kočičku? Můžu si ji pohladit?“ Byla to holčička, kouzelná, zrzavá a pihovatá, s ušmudlanou tváří, ze které se na mě důvěřivě obracely světle hnědé oči. Její vlasy asi dlouho neviděly hřeben a její teplákovka zase pračku. Nečekala na dovolení, seděla na bobku na chodníku a prsty prostrkávala skrz mřížku přepravky. Nezmohla jsem se na nic – a to dítě, které vypadalo na sedm, ač mu bylo, jak jsem se vzápětí dozvěděla, deset let, suverénně vedlo konverzaci, respektive monolog. Sdělilo mi, že se jmenuje Bára P., že bydlí v tadytom baráku (věžák sousedící s naším domem), že chodí do třetí třídy, ale už podruhé, protože jednou propadla, že její máma je hodně nemocná a že má

hrozně ráda kočky. „Hele, a kde ty bydlíš?“ vyptávala se vzápětí. „Můžu za tebou a za kočičkami někdy přijít?“ Bylo mi víc než jasné, že to je nějaký zoufalý sociální případ – trochu mě vyděsila tím frontálním útokem, ale zároveň vzbudila moji zvědavost. Snažila jsem se ji trochu odradit informací, že tu ještě vlastně nebydlím, že přijedu až za měsíc a pak se nastěhuju... „Hm, tak já přijdu za měsíc,“ nezdála se vůbec zaražena. A já netušila – tehdy ani ještě dlouho potom –, že Barča ve svých deseti letech má jen velmi matnou představu o časových úsecích, jako je měsíc a rok. Myslela jsem, že si za měsíc už ani nevzpomene, že mě potkala. Ale několikrát jsem si na toho skřítku v lidské podobě vzpomněla. Na dítě, které se vnucovalo do bytu dospělému, kterého vidělo poprvé v životě... Bylo mi jasné, že zázemí mít asi kdovíjaké nebude...

Po příjezdu do Městce jsem měla plnou hlavu krabic a zařizování a zabydlování. Když zazněl zvonek, myslela jsem na poštačku. „Jé, ahoj, teto,“ řeklo to dítě bezelstně, když jsem seběhla schody. „Tak už ses nastěhovala, já už tady zvonila kolikrát. Můžu si jít pohladit kočičky?“ Špindírka se hrnula do kuchyně a povídala a povídala – vůbec si nedělala starosti s tím, že bych třeba mohla mít jiný program...

Máma mezitím umřela a Báře to ve škole už zase nešlo. Má ještě ségru, ale ta je trochu postižená a pořád se tahá s partou. Barče se ani nechce domů. „Víš, teto,“ stěžovala si často Barunka, „táta je taky pořád pryč – buď v práci, nebo v hospodě, když máma umřela, tak začal pít.“ (Tahle poslední informace byla velmi zkreslená. Tatínek byl s alkoholem nerozlučně spjat již od puberty – manželčina smrt byla jen poslední vítanou záminkou pro to, aby si zašel „na dvě“, což v překladu znamenalo tak patnáct až osmnáct piv. Ale to jsem měla zjistit až později. I to, že se Bára jeho pití stále snaží omlouvat.) Barča trávila nejvíc času s kamarádkou Věrkou. To byla, jak jsem časem poznala, velmi vyspělá dívka, o tři roky

starší než Bára, která se zajímala jen o kluky a o fintění a malování. Obě holky se tahaly s nějakou pouliční partou.

Barča u mě tak nějak nenápadně začala trávit většinu dne. Nejprve přicházela každý den podívat se na kočičky. Pak začala vyžadovat pomoc s matikou. A pak se jí vždycky nějak nechtělo domů – až mi nakonec bylo hloupé nezeptat se jí, zda se nechce zdržet na večeri... Chtěla vždycky, vším byla nadšená, všechno jí chutnalo. Nepřestávala jsem se divit tomu, že ji nikdo nepostrádá. Moje obavy odbývala se smíchem: „Prosim tě, doma nikdo není, a i kdyby byl, ani si nevšimne, že tam nejsem...“

Trvala jsem na tom, aby tátovi přesto řekla, kde tráví většinu času poté, co přijde ze školy. „Tak já mu to teda řeknu, no,“ podvolila se lehce, ale zjevně tomu nepřikládala velkou důležitost. U kterýchpak sousedek trávila čas předtím, než jsem přišla na řadu já, přemýšlela jsem někdy. Ne vždy mi její přítomnost byla příjemná. Její ohromení, nadšení vším a lichocení bylo dojemné, ale vyžadovala neustálou pozornost a v jejím chování jsem zaznamenala prvky vlezlosti. Bylo to však především dítě... Měla jsem děti vždycky ráda a o ni zjevně nikdo moc nestál. Nedokázala jsem říci ne, když se každý večer, než neochotně přivolila k odchodu, ptala, zda může přijít následující den.

Tátovi o mně skutečně řekla – asi čtrnáct dní se nic nedělo a Barča ke mně chodila se stejnou frekvencí jako předtím. Poté její otec projevil zájem se se mnou setkat. No konečně, říkala jsem si, to to trvalo. Na to, co mě čekalo, jsem vůbec nebyla připravená. Jistě, čekala jsem omšelé zařízení, nuzné poměry a otce, který zřejmě nebude patřit mezi intelektuály a abstinenty. Podstatnou část svého života jsem strávila na vesnici a věděla jsem, že mezi nevzdělanými lidmi ze sociálně slabší vrstvy je řada skutečných osobností. Nikdy jsem nikým nepohrdala jenom proto, že neměl vysokou školu nebo lukrativní zaměstnání. Myslela jsem si, že jsem připravená na všechno.

2. kapitola

Dvě návštěvy a tři vešky

Nevím, jestli mě víc ohlušilo hysterické štěkání následované hrubým řevem, kterým byl pes okřikován, nebo zahltila kombinace různých pachů – převládaly cigarety, do kterých se mísily pachy nepraného prádla, zbytků jídla, možná i psích výkalů. Výsledný efekt byl takový, že jsem se chtěla sebrat, otočit a navždycky odamtud zmizet... Ale jsem od přírody nezřízeně zvědavá a hlavně, byla tady Barča, která se ke mně důvěřivě obrátila a říkala: „To je náš Ferda, jak jsem ti o něm vyprávěla.“ Letitý jezevčík pokračoval v neurotickém ochraptělém jekání, které na chvíli přerušil, aby mi očuchal nohavice. Podezřele vyhlízející, zpustlé a vyžilé individuum v ušpiněných dámských legínách otevřelo téměř bezzubá ústa, aby mě pozdravilo. Pochopila jsem, že se jedná o Bářina otce. To, že mi vzápětí začal bez dovolení tykat, a to, že měl zjevně kocovinu, můj prvotní dojem příliš nevylepšilo.

Vnutil mi turka ve sklenici, již bych se za jiných okolností štitila dotknout, natož se z ní napít, a začal mě zpovídat. Netajil se svým potěšením nad tím, že se o Báru starám, a bez skrupulí mi navrhl, že by ke mně mohla chodit i „starší holka“, která je „trochu slabší ve čtení“. „Což Barča, ta je v pohodě, ta je chytrá,“ snažil se se střídavými úspěchy o artikulaci. Přišlo mi to jako zajímavá charakteristika dítěte, které má těžký tik, uvažuje o sebevraždě a i při opakování třetí třídy se potýká se sčítáním a odčítáním přes desítku.

Dále nesouvisle blábolil něco o tom, jak „stará“ umřela a on je na všechno sám. Několikrát zdůraznil, jak je rád, že mu s Barčou pomáhám (!). Nutno podotknout, že jsem se na své trávení času s Bárou dívala všelijak, ale nikdy ne jako na pomoc alkoholikovi, kterému umřela manželka a kterého jsem ten večer viděla prvně v životě. Ale raději jsem to nekomentovala. Předpokládal, že u mě Barča stráví následující den, na který jsem ovšem měla naplánovanou návštěvu u svého bratra. Když jsem tuto informaci sdělila, vůbec nezaváhal. „Mně fakt vůbec nevadí, když Bára pojede s tebou,“ ujišťoval mě blábolivě, „klidně jí to dovolím.“ Jaksi nezaznamenal, že kdybych měla v úmyslu brát Báru s sebou, nejspíš bych mu to navrhla. Ovšem ta se zatvářila tak nadšeně, že jsem prostě opět nedokázala odmítnout, jakkoli jsem nejásala při představě návštěvy u svého bratra, s nímž jsem udržovala v té době ještě velmi křehké vztahy, s úplně cizím dítětem v závěsu...

Nevěřicně jsem se rozhlížela po kuchyni. Byt byl prostě nepopsatelný. Otlučená lednice, léta nemytý sporák, dřež plný nádobí, špinavá podlaha, špinavý pes. Obývací byl snad ještě horší. Byla jsem zvyklá žít v domácnosti se zvířaty, takže jsem byla všechno, jen ne puntíkář, pokud jde o pořádek, ale tohle dalece přesahovalo moje pomyslné hranice... Flekatý, chlupatý koberec a psí výkaly za křeslem, neutěšená koupelna se zapranými a vyloženě špinavými ručníky a se zrcadlem, kam nebylo pro stříkance od zubní pasty možné nahlédnout. Ale nejsmutnější byl takzvaný dětský pokoj, který mi Bára pyšně předváděla. Nebylo tam totiž vůbec nic. Byl to kamrlík, kde bylo jakési letiště potažené kdysi dávno bílým prostěradlem a dvě vestavěné skříně. Žádní plyšáci, žádné hračky, žádné obrázky na stěnách, žádná lampička. Bylo to asi tak utěšené jako vězeňská cela za Bachova režimu. „A kde máš hračky, Barunko?“ ptala jsem se vyděšeně. „Tady,“ pochlubila se Bára a vytáhla zpod letiště pomáchanou krabici od bot. Polámaná barbína,

pár plastových figurek, dva malí plyšáci. A Barča už nadšeně vysvětlovala, že hračky dostala od maminky jedné kamarádky, která je „opravdu moc hodná, jako ty, teto“. Pochlubila se i dvěma knížkami – sestřiným starým slabikářem a oškubaným Mikešem, kterého dostala od kamarádky ze sedmého patra. Jiné knížky neměla, ačkoli sama říkala, že ráda čte, a stav Mikeše tomu nasvědčoval.

Z návštěvy jsem odcházela hluboce otřesena. I kdybych byla na hlavu padlá, bylo by mi jasné, že ten chlap je od pohledu těžký alkoholik a je zázrak, že svou závislost vůbec dokáže skloubit s nějakým zaměstnáním. O starší sestře už jsem od sousedů věděla, že měla v šestnácti dítě a „nechala ho v ústavu“ a že „nedělá a fláká se po ulicích“. Z Bářina vyprávění jsem si domýšlela, že bude pravděpodobně mentálně postižená, ale při této návštěvě jsem se s ní nečetkala. Byla „někde venku“. Domácnost byla v těžkém rozkladu. Co s tím? Dá se s tím něco dělat? Proč nezasáhne sociálka? Takové otázky se mi honily hlavou, když jsem večer doma sbírala odvahu, abych bráčkovi napsala esemesku, že k němu nepřijedu sama.

Návštěva u bratra proběhla mnohem lépe, než jsem čekala. Když tedy nepočítám, že Barča přišla ráno ustrojená jako dítě z chudobince – v prodřených manšestrákách a ve fialovém svetru, který měl sice, jako jediný, funkční zip, ale zato už to byla jedna velká sraženina zcuckaných chomáčů vlny. A když nepočítám to, že mi celou cestu v autě vyprávěla: „Viš, teto, teď, když máma umřela, tak už na mně nikomu nezáleží. Táta chodí radši do hospody, Kačka má svoji partu a já bych nejradši umřela.“ Běhal mi mráz po zádech a na řízení jsem se soustředila ještě s většími problémy než obvykle.

Bratr, jeho manželka a malá Julinka vzali Bářinu přítomnost na vědomí s naprostou samozřejmostí. Barča si celou dobu návštěvy neúnavně hrála s dvouletou Julinkou. Při společné idylické procházce jsem si však s úděsem všimla, že Báře pochoduje mezi

výjimečně učesanými vlasy vypasená veš. Příliš mě to nepřekvapilo, podobné podezření jsem měla již asi týden, protože jsem si všimla, že se Bára velmi často škrábe a prohrabuje ve vlasech. Poté, co jsem se seznámila s prostředím, kde žila, bylo by mě spíše překvapilo, kdyby se tam veškám nelíbilo. Teď jsem tedy měla jednoznačný důkaz. Po procházce už jsme naštěstí odjížděly a jak se později ukázalo, Julince Bára vešky nějakým zázrakem nepředala.

Následující týden jsem v domácnosti pana Pekaře začala s anti-veškovou razií. Barčín otec sice nejprve rázně popřel, že by jeho dcera mohla mít něco takového, jako jsou vši, ale pak souhlasil, ať si s tím dělám, co chci. Netušila jsem, že zahajuji šílené sisyfovské tažení, které mě bude stát všechny nervy, bude trvat několik měsíců a Barunku i její sestru nakonec připraví o jejich dlouhé vlasy. Vešky jsem likvidovala všemi tehdy dostupnými prostředky tak razantně, že jsem se obávala, že obě holky i sebe otrávím. Apelovala jsem na to, aby holky začaly spát odděleně a užívaly každá svůj ručník. Po dvouměsíčním tažení jsem našla na Bárině hlavě tři živé a velmi aktivní vši a propadla jsem zoufalství. Následně jsem zjistila, že u holek v koupelně visí sice několik ručníků pochybné čistoty, nikdo však neví, který komu patří. Holky také připustily, že i nadále spí pohromadě, protože Barča se v noci sama bojí. Začala jsem kombinovat diffusilové a jacutinové kůry, zkracovala jsem intervaly mezi nimi, nakonec už jsem ze zoufalství stříkala i matrace. Veškeré oblečení i prádlo jsem prala každý den. Všechno marné. Nakonec to dopadlo tak, že jsem Báru ostríhala nakrátko a vybírala jsem jí hnidy tak dlouho, až měla vlasy úplně čisté. Téměř nadlidský výkon, vzhledem k tomu, že měla vlasy velmi husté a s plodnými veškami zřejmě žila velmi, velmi dlouho... U Kačky, její sestry, která měla vlasy po pás a byla na ně nezřízeně pyšná a která měla hnidy méně, jsem krátila vlasy postupně v několika etapách a s velkými výčitkami svědomí. Ale vešky se odmítaly vzdát,

dokud neměla vlasy na kratičké mikádo... Často jsem si kladla otázku, jak je možné, že Bářino zavšivení procházelo tak dlouho bez povšimnutí, když jsem si ho já všimla hned v počátcích našeho seznámení. Tuto otázku jsem položila i Barunce. Její odpověď byla jako obvykle odzbrojující: „Já jsem si, teto, myslela, že mám vešky. Svédila mě hrozně hlava, tak mně ji jednou holky drbaly do vany a tam padaly nějaký zvířátka. Tak jsem to říkala tátovi, ale on mi říkal, že si to vymýšlím a že to mám z nervů.“